

Suomen heimot ja journalismi

Jaana Hujanen
JOURNALISMIN
MAAKUNNALLISUUS

Alueellisuuden rakentuminen maakuntalehtien teksteissä ja tekijöiden puheessa.

Jyväskylä Studies in Communication 11. Jyväskylä 2000. 281 s.

Joukkotiedotuksen kyvystä tuottaa merkityksiä, ei pelkästään välittää tietoa, on tiedetty mediatutkimuksessa jo hyvän aikaa. Esimerkiksi nationalismin ja kansallisten identiteettien nousu on liitetty modernin kirjapainokapitalismin syntyyn. Myös Jaana Hujanen väitöskirja tarkastelee diskursseja todellisuutta rakentamassa. Kohteenä on kuitenkin vähemmän tutkittu paikallinen tai alueellinen joukkotiedotus. Tekijä pyrkii osoittamaan, että median tuottamat merkitykset sitoutuvat paitsi yhteiskunnallisiin käytäntöihin myös sosiaalisen tilan (alueiden, maakuntien) muodostumiseen.

Tutkimuksen ote on tieteenalajat ylittävä. Työ ammentaa suomalaisten maakuntalehtien diskurskien tulkinta-avaimia mediatutkimuksen lisäksi yhteiskuntatieteellisestä, aluetieteellisestä ja kulttuurimaantieteellisestä keskustelusta. Veto on rohkeaa ja tehtävä haastava. On melkoinen työ perehtyä riittävän syvällisesti usean tieteenalan traditioista nouseviin keskustelujuonteisiin. Hujanen työtä voi kuitenkin pitää tässä suhteessa varsin onnistuneena. Vaikka työn kieliasu paikoin kangistuu kovin käsitteelliseksi, on keskustelu sisällöltään pätevää. Työ avaa hyvin maakuntalehtien roolia alueiden sosiaalisen rakentumisen, yhteisöllisyyden ja ihmisten maakunnallisen identiteetin välissä.

Tutkimuksen arvoa lisää mittava empiirinen aineisto ja sen monipuolinen ja oivaltava analyysi. Aineiston esittely on kattavaa ja sujuvaa. Lukijalle tarjoutuu jopa hauskoja hetkiä, vaikka paikoin vaaditaan huomattavaa kiinnostusta eri maakuntalehtien aluediskurskien nyansseihin.

Keskeisin tutkimuksen arvoa puntaroiava kysymys on, mitä aineistosta nousee esiin, mitä tutkimuksesta lopulta jää käteen. Työ vahvistaa, ettei "viatonta" uutista ole olemassa. Todellisuuden kuvaus on osa sosiaalista maailmaa pyrkimyksineen, intohimoineen, ristiriitoineen ja jännitteineen. Toisaalta työ kuvaa erinomaisesti, miten monikasvoinen käytäntö maakuntien uloskirjoittaminen on. Lukijat kutsutaan maakuntalehtien yleisöksi monin eri tavoin, joita Hujanen ansiokkaasti erittelee. Käy ilmi, ettei "viatonta" alueellisuuttakaan ole olemassa. Joukkotiedotuksen kontekstissa alueellisuus ei ole uutisoinnin neutraali lähtökohta, vaan läpikotaisin poliittinen kysymys. Kiinnostavaa on, että maakuntalehtien, ja samalla maakuntien, "maakunnallisuus" näyttäytyy Hujanen tutkimuksen valossa ilmiönä, jolla on eri kasvot maan eri osissa.

JOUNI HÄKLI

Mitä meillä oli ennen Rastimoa?

Tarja Savolainen
JÄÄMERELTÄ CANNESIIN
Naiset elokuvaohjaajina Suomessa ennen vuotta 1962.

Viestinnän julkaisuja 7. Helsinki: Helsingin yliopisto, Viestinnän laitos 2002. 200 s.

Oliko Suomessa naisia elokuvaohjaajina ennen rastimoita ja berg-holmeja? Mieleen ei tule yhtäkään. Pikatesti työhuoneessa osoittaa, että kollegat eivät ole sen viisaampia. Edes Tarja Savolaisen kirjan takakannen tekstissä mainitut nimet eivät – Ansa Iksosta lukuun ottamatta – saa hälytyskelloja soimaan päässämme. Savolainen on tiedotusopin väitöskirjassaan lähtenyt kartoittamaan ennen tutkimattomia polkuja eli etsimään suomalaisen elokuvahistorian tuntemattomia "esiäitejä". Projekti kuuluu siis historiallisen naistutkimuksen siihen suuntaukseen, jossa pyritään tekemään naisia näkyviksi.

Tutkimuksen lähtökohtana on, että patriarkaalisissa sukupuolijärjestelmissä elokuva on rakentunut miesten alueeksi, jolta naiset on pyritty pitämään poissa. Aina ei tässä kuitenkaan ole onnistuttu: kirjan toisessa luvussa Savolainen käy katsauksenomaisesti läpi naisten osuutta elokuvatuotannossa sekä ulkomailla että erityisesti Suomessa. Hän fokusoi kuitenkin oman työnsä suomalaisiin naisohjaajiin ja tutkii, kuinka he ovat saavuttaneet elokuva-alan tavoittelun paikan miehille määritellyllä alueella. Minkälaisia taloudellisia, kulttuurisia ja sosiaalisia resursseja heillä on ollut käytössään, jotta he ovat päässeet ylittämään sukupuolensa asettaman rajan?

Ajallisesti tutkimus keskittyy 1930-60 lukujen elokuviin. Näytelmäelokuvien osalta tämä aikakausi tunnetaan Suomessa studioelokuvan kautena. Lyhytelokuville ajanjakso oli merkittävä siksi, että tuolloin esittäjät saivat veroalennusta, jos ennen pitkää ulkomaista elokuvaa esitettiin kotimainen lyhytelokuva. Savolainen kutsuu tutkimaansa ajanjaksoa vanhan elokuvan ajaksi, joka eroaa uudesta elokuvasta ennen kaikkea tuotannonlisten, esteettisten ja sukupuoliin liittyvien tekijöiden osalta.

Tuloksena on kiinnostava suomalaista kulttuuri- ja elokuvahistoriaa luotaava kirja. Tutkimus rakentuu pääasiassa ohjaajaelämäntietojen muotoon. Savolainen selvittää kolmen pitkien näytelmäelokuvien ohjaajan, Glory Leppäsen, Ansa Iksosen ja Ritva Arvelon sekä kahden lyhytelokuvaohjaajan, Eva-Lisa Viljasen ja Brita Wreden, elämänavaiheet ja elokuvat. Kirjan käteen ottaessa ei välttämättä tule ensimmäiseksi mieleen väitöskirja siksi kevyen ja lukijaystävällisen näköisestä paketista on kysymys. Raskaampi ja ehkä myös tieteellisesti painavampi teos olisi syntynyt, jos Savolainen olisi laajentanut näkökulmaansa myös elokuvien analyysiin. Hän kyllä kertoo katsojensa elokuvat ja kuvailee niiden juonta, mutta pitkälti avoimeksi jää kysymys siitä, käyttivätkö naisohjaajat sosiaalisia ja kulttuurisia resursseja suomalaisen elokuvan uudistamiseksi?

Ansa Iksosen kohdalla aineistoa on ilmeisesti ollut enemmän saa-